

Kriminalvård

Kritik mot Kriminalvården för underlåtenhet att underrätta en intagen om uppgifter som legat till grund för beslut om förflyttning av honom till annan anstalt

(Dnr 3905-2010)

I ett beslut den 3 november 2011 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Sammanfattning

En intagen förflyttades från en anstalt till en annan med anledning av att en uppgiftslämnare lämnat graverande uppgifter om honom. Kriminalvården kritiserades för att den intagne inte senast i samband med verkställigheten av förflyttningsbeslutet underrättades om de uppgifter som låg till grund för beslutet.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 2 juli 2010, klagade F.P. bl.a. på att han förflyttats till en annan anstalt utan att han beretts tillfälle att bemöta de uppgifter som låg till grund för placeringsenhetens beslut om förflyttning. F.P. anförde att grunden för förflyttningsbeslutet var ett samtal som företrädare för anstalten haft med en anmälare som, enligt F.P., kom med felaktiga beskyllningar mot honom. Den handling där samtalet med anmälaren nedtecknats fick F.P., enligt egen uppgift, från Förvaltningsrätten i Malmö först efter det att han överklagat placeringsenhetens beslut dit.

Till sin anmälan bifogade F.P. bl.a. placeringsenhetens beslut den 23 april 2010 om omprövning av tidigare meddelat beslut om förflyttning samt anteckningar från ett samtal den 10 mars 2010 mellan en uppgiftslämnare och företrädare för anstalten Tygelsjö.

Utredning

Från placeringsenheten inhämtades muntliga upplysningar. Placeringsenhetens beslut den 11 mars 2010 att förflytta F.P. till anstalten Skenäs, en dom meddelad av Förvaltningsrätten i Malmö i mål nr 7672-10 samt utdrag ur Kriminalvårdsregistret och ur kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) inhämtades och granskades. Av placeringsenhetens beslut den 11 mars 2010 framgår bl.a. att F.P. ska förflyttas till annan anstalt med hänvisning till att olämplig klientkonstellation uppstått i anstalten Tygelsjö. Vidare framgår att F.P. av säkerhetsskäl inte delgivits placeringsunderlaget från anstalten samt att anstalten Tygelsjö uppmanats att senast i samband med transport delge F.P. aktuellt placeringsunderlag.

Efter remiss anförde Kriminalvården, genom generaldirektörens ställföreträdare enhetschefen Ulf Jonson, följande.

Anmälan

F.P. har i anmälan anfört bl.a. följande. Han avtjänar ett åttaårigt fängelsestraff. På grund av att han blivit felaktigt beskylld för olika saker av en anmälare har han blivit förflyttad till anstalten Skenäs som ligger längre än 50 mil bort från hans fru och fyra barn. Han har inte fått tillfälle att bemöta de felaktiga beskyllningarna.

Sakförhållanden m.m.

Kriminalvården har inhämtat yttrande från region Syd och placeringsenheten. Kriminalvården har därutöver inhämtat domen i Kammarrätten i Göteborgs mål 2830-10. Av utredningen framgår huvudsakligen följande. Den 10 mars 2010 inkom en anmälan med graverande uppgifter mot F.P. Dessa uppgifter noterades som en så kallad sekretessanteckning hos Kriminalvården. Denna sekretessanteckning är densamma som bilagts anmälan. Mot bakgrund av anmälan beslutades att F.P. skulle förflyttas från anstalten Tygelsjö till anstalten Skenäs. Därutöver beslutade man att inte delge F.P. uppgifterna i sekretessanteckningen, eftersom Kriminalvården bedömde att detta kunde medföra fara för anmälaren. Därutöver befarade man att F.P. skulle komma att avvika från anstalten Tygelsjö – som är en öppen anstalt – om han delgetts uppgifterna, eftersom det då hade blivit uppenbart att en förflyttning var nära förestående.

F.P. förflyttades från anstalten Tygelsjö till anstalten Skenäs den 13 mars 2010.

F.P. har utnyttjat sin möjlighet att besvara sig mot beslutet. Förvaltningsrätten ändrade Kriminalvårdens beslut och förordnade att F.P. skulle placeras i öppen anstalt i Malmöregionen. Kriminalvården överklagade till kammarrätten. I kammarrätten anförde F.P. bl.a. att han inte givits möjlighet att delta i utredningen på anstalten Tygelsjö samt att Kriminalvården inte förklarat varför han blivit förflyttad. Trots dessa, och andra, invändningar upphävde kammarrätten förvaltningsrättens dom och fastställde Kriminalvårdens beslut. Kammarrättens dom har vunnit laga kraft.

Författningsbestämmelser

Av 16 § förvaltningslagen (1986:223) (FL) framgår följande. En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Av 17 § FL framgår bl.a. följande. Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Myndigheten får dock avgöra ärendet utan att så har skett bl.a. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller om avgörandet inte kan uppskjutas. Myndigheten bestämmer om underrättelsen ska ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på annat sätt. Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL [offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), JO:s anm.].

Av 10 kap. 3 § OSL framgår bl.a. följande. Sekretess hindrar inte att en enskild eller en myndighet som är part i ett mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet och som på grund av sin partsställning har rätt till insyn i handläggningen, tar del av en handling eller annat material i målet eller ärendet. En sådan handling eller ett sådant material får dock inte lämnas ut till parten i den utsträckning det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av

synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda.

Av 18 kap. 11 § OSL framgår att sekretess gäller, utöver vad som följer av 1–3 och 8–10 §§, inom polisväsendet och kriminalvården för uppgift om åtgärd som har till syfte att hindra rymning eller fritagning, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs.

Av 35 kap. 15 § OSL framgår bl.a. att sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Kriminalvårdens bedömning

Huvudregeln är att part har rätt att ta del av det som tillförts ett ärende som rör honom eller henne. Undantag från denna huvudregel kan enligt 10 kap. 3 § OSL göras om det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs.

I det aktuella fallet har anstalten Tygelsjö beslutat att inte delge F.P. vare sig sekretessanteckningen eller annan upplysning om dess innehåll. Därför har F.P. heller inte beretts tillfälle att yttra sig över uppgifterna innan beslut om förflyttning fattades. Beslutet att inte delge F.P. fattades mot bakgrund att man bedömde att det var stor risk att uppgiftslämnaren skulle komma att skadas om det blev känt att denne lämnat uppgifterna, samt att det var en överhängande risk att F.P. skulle avvika om han delgavs uppgifterna eftersom det därmed skulle vara uppenbart att han snart skulle förflyttas. Om F.P. hade avvikit hade detta givetvis medfört att beslutet inte hade kunnat verkställas. Det är svårt att i efterhand se hur anstalten Tygelsjö skulle ha kunnat delge F.P. annan upplysning om uppgiftens innehåll utan att det skulle ha blivit uppenbart vem som lämnat uppgifterna, eller utan risk att han skulle avvika.

Kriminalvården kan inte finna annat än att anstalten Tygelsjö agerat med stöd av gällande lagstiftning.

F.P. gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Kriminalvården har i sitt yttrande redogjort för de bestämmelser som har betydelse i ärendet.

Huvudregeln i 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, är att sekretess inte inskränker partens rätt till insyn i utredningen. Det är av grundläggande betydelse för parten i ett ärende att myndighetens avgörande grundas endast på omständigheter som parten känner till. Avvägningen mellan partens intresse av insyn och det intresse som sekretessen ska skydda är därför en grannliga uppgift för myndigheterna. Även om det undantagsvis kan förekomma att en myndighet av hänsyn till ett synnerligen starkt sekretessintresse, t.ex. hänsyn till rikets säkerhet, nödgas avstå från att lämna en part närmare upplysning om innehållet i ett hemligt material, bör parten åtminstone upplysas om förekomsten av detta material. Det bör undvikas att en myndighets avgörande grundas på material vars existens parten saknar varje kännedom om. Det är viktigt för allmänhetens förtroende för myndigheterna

att det inte insmyger sig en misstanke om att deras beslut dikteras av uppgifter som den enskilde inte får möjlighet att bemöta. (Se Hellners/Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, tredje upplagan, 2010, s. 188 f.)

Jag ifrågasätter inte Kriminalvårdens bedömning att det fanns risk att F.P. skulle avvika eller att uppgiftslämnaren skulle komma att skadas om F.P. underrättades om de aktuella uppgifterna innan beslutet om förflyttning av honom fattades. Enligt min mening borde det trots detta ha funnit möjlighet för Kriminalvården att upplysa F.P. om att det framkommit uppgifter om honom som medförde att han inte kunde vara kvar i anstalten. I vart fall borde F.P. senast i samband med transporten från anstalten ha fått del av uppgiftslämnarens påståenden. I detta skede kunde det med hänsyn till uppgifternas natur rimligtvis inte längre ha funnits någon överhängande risk för att F.P. skulle avvika eller skada uppgiftslämnaren. Att en enskild får veta vad som läggs honom till last har naturligtvis betydelse inte enbart inför initialbeslutet utan även för den enskildes möjlighet att begära omprövning av eller överklaga myndighetens beslut. Av placeringsenhetens beslut framgår också att enheten uppmanat anstalten Tygelsjö att senast i samband med transport delge F.P. det aktuella placeringsunderlaget. Så synes dock inte ha skett. Kriminalvården förtjänar kritik för sin underlåtenhet att underrätta F.P. om de uppgifter som låg till grund för beslutet.

Kritik mot Kriminalvården för en anstalts felaktiga handläggning i samband med nöjdförklaring och doms befordran till verkställighet

(Dnr 4547-2010)

I ett beslut den 25 april 2012 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Beslutet i korthet: Anstalten upptog nöjdförklaring utan att de formella förutsättningarna var uppfyllda. Nöjdförklaringen var därför ogiltig och den aktuella domen därmed inte verkställbar. Till följd härav har Kriminalvårdens fortsatta handläggning av ärendet blivit formellt felaktig. Kriminalvården kritiserar för detta.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde E.J.Z. klagomål mot Kriminalvården, anstalten Håga. Enligt anmälan hade anstalten granskat en försändelse från honom till Svea hovrätt. Vidare hade anstalten upptagit en nöjdförklaring utan att det fanns lagliga förutsättningar för det. E.J.Z. gjorde därvid gällande att anstaltens agerande hade medfört att han under viss tid hade varit frihetsberövad utan grund samt att han förlorat rätten att få sin sak prövad, eftersom domstolen ansett hans nöjdförklaring som bindande.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt svar anförde myndigheten (region Stockholm), genom dåvarande regionchefen Inga Mellgren, följande.

Sakförhållanden

Intagne E.J.Z. har framfört klagomål till JO dels avseende granskning av myndighetspost dels upptagande av nöjdförklaring.

Hantering av post vid anstalten Håga

Rutinerna vid anstalten Håga är att en intagen som överklagar sina ärenden klistrar igen brevet och lämnar det sedan till samordnaren som i sin tur lämnar posten i utgående brevlåda i anstaltens kansli. Någon brevgranskning av myndighetsbrev förekommer inte.

Anstalten har vidare uppgett att E.J.Z., speciellt i början av verkställigheten, överklagade väldigt mycket gällande hans dom, häktningsklausul och nöjdförklaring samt beslut som fattades mot honom i anstalten. I praktiken överklagade han alla beslut som hade fattats mot honom. E.J.Z. ansåg dessutom att hans ärenden alltid var av brådskande karaktär och skulle faxas omgående vidare för prövning. I början av verkställigheten fick han hjälp av personalen att faxa vidare hans överklagande. Att faxa för E.J.Z. blev dock så omfattande att anstalten inte hade möjlighet att erbjuda servicen då det blev för personalkrävande. Dessutom var många av E.J.Z:s skrivelser för otydliga som gjorde det olämpligt att skickas från anstaltens fax. Hjälpen E.J.Z. fick i början förnekades senare helt och han uppmanades skicka sina skrivelser brevledes så att personal inte behövde hantera hans överklagningar då han upplevde att många dokument hade försvunnit och inte hanterats enligt honom på korrekt sätt.

Nöjdförklaringen

E.J.Z. har uppgett att han varit olagligt frihetsberövad och att han har förlorat rätten att få sin sak prövad då domstolen ansett hans nöjdförklaring som bindande.

E.J.Z. placerades vid anstalten Håga för att avtjäna ett straff om fängelse en månad. Enligt straffidsbeslut var påföljden till fullo verkställd den 11 juni 2010.

Under sin placering vid anstalten dömdes han den 9 juni 2010 till fängelse ett år. Av domen framgår att E.J.Z. omedelbart skulle häktas om han frigavs från det straff han då avtjänade. Domen avkunnades inte i närvaro av E.J.Z. utan meddelades genom att ett domsbevis faxades till anstalten Håga samma dag kl. 18:59. E.J.Z. delgavs dock inte domsbeviset den dagen utan först dagen därpå. E.J.Z. avgav nöjdförklaring inför kriminalvårdsinspektören Jarmo Lehtonen den 11 juni 2010 dvs. samma dag som det aktuella månadsstraffet var verkställt. Jarmo Lehtonen har uppgett att syftet med att uppta nöjdförklaringen då var att E.J.Z. skulle kunna få sammanlägga domarna vilket skulle vara till hans fördel samt bli kvar i anstalten Håga istället för att transporteras till häkte. Nöjdförklaringen kom dock att tas upp för tidigt eftersom betänketiden om två dagar inte hade löpt ut den 11 juni 2010 då E.J.Z. delgivits domen dagen innan varför nöjdförklaringen var ogiltig. E.J.Z. avgav därför ånyo en nöjdförklaring den 22 juni 2010.

Kriminalvården har beaktat anstaltens misstag att inte delge E.J.Z. domen samma kväll som den anlände och beslutat att tidigaste dag för villkorlig

frigivning bestäms till samma dag som E.J.Z. skulle ha frigivits om domarna inte hade sammanslagits.

Författningsbestämmelser

Av 4 § lagen om beräkning av strafftid m.m. (1974:202) framgår bl.a. att den som är intagen i kriminalvårdsanstalt får avge nöjdförklaring inför chefen för anstalten eller inför någon annan tjänsteman där som har förordnats att ta emot sådan förklaring (paragrafen innehåller bestämmelser om nöjdförklaring av den som är häktad, JO:s anmärkning).

Vidare framgår att nöjdförklaring gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömda (domsbevis), samt den dömda haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten eller på annat sätt delgavs honom.

Av 3 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om doms befördran till verkställighet samt straffidsberäkning m.m. (KVFS 2008:1) framgår att den dömda ska delges domen samma dag som handlingen kommer till anstalten.

Av 5 § KVFS 2008:1 framgår bl.a. att om en intagen, som avtjänar fängelse på en månad eller mindre, döms på nytt till fängelse som tillsammans med den tidigare domen överstiger fängelse en månad, skall han eller hon vid den muntliga informationen om innebörden av en nöjdförklaring, upplysas om den förmån som kan uppkomma vid sammanläggning av strafftiderna.

Kriminalvårdens (region Stockholm) bedömning

Vad gäller granskning av post har anstalten Håga uppgett att de har väl fungerande rutiner om hur den ska hanteras och Kriminalvården gör ingen annan bedömning.

Vad gäller nöjdförklaringen så anser inte Kriminalvården att E.J.Z. lidit någon rättsförlust då tidigaste dag för villkorlig frigivning infaller vid samma tidpunkt som om den första nöjdförklaringen hade varit giltig och sammanläggningseffekten hade uppstått. Om E.J.Z. valt att ej avge nöjdförklaring så skulle han samma dag som han frigavs från månadsstraffet överförts till häkte.

E.J.Z. fick möjlighet att kommentera remissyttrandet.

Bedömning

Posthantering

Utredningen har i denna del gett en annan bild än den E.J.Z. beskrivit. Det har därvid inte framkommit något som ger anledning till kritik eller något annat uttalande.

Nöjdförklaring m.m.

Rättslig reglering

Kriminalvården har i sitt remissyttrande redogjort i vissa delar för den rättsliga reglering som aktualiseras med anledning av E.J.Z:s anmälan till JO. Jag vill till Kriminalvårdens redogörelse göra följande tillägg.

Om den som ska undergå fängelse är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål när en dom får verkställas, ska

kriminalvårdsanstalten eller häktet där han är intagen omedelbart befördra domen till verkställighet. Detta följer av 9 § lagen om beräkning av strafftid m.m. (1974:202), StidL.

Av 25 § samma lag framgår att om dom på fängelse ska verkställas sedan den dömden börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, ska strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen. Enligt lagkommentaren till bestämmelsen är en förutsättning för att sammanläggning ska kunna ske att det senare straffet kan börja verkställas innan den dömden frigivits, slutligt eller villkorligt, från anstalten. Den senare domen behöver inte ha vunnit laga kraft, men ska vara verkställbar (se Berggren m.fl., Brottsbalken, följdförfattningar [1 juli 2011, Zeteo], kommentaren till 25 § StidL).

När dom angående den som är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt kommit in till anstalten eller häktet där den dömden förvaras, ska den som mottagit domen genast bevisligen ge den dömden del därav. Detta gäller även domsbevis om sådant har översänts. Detta följer av 9 § förordningen (1974:286) om beräkning av strafftid m.m., StidF.

Faktiska omständigheter

Genom utredningen har framkommit att E.J.Z. var intagen i anstalten Håga för att avtjäna ett utdömt fängelsestraff om en månad. Påföljden skulle enligt ett straffidsbeslut vara till fullo verkställd den 11 juni 2010. Den 9 juni 2010 dömdes E.J.Z. till fängelse ett år, och enligt den domen skulle han omedelbart häktas om han frigavs från det tidigare straff han då avtjänade.

Domen avkunnades inte i närvaro av E.J.Z., utan domstolen underrättade E.J.Z. om utgången i målet genom att samma dag kl. 18.59 faxa ett domsbevis till anstalten Håga. E.J.Z. fick del av domsbeviset den 10 juni 2010. När E.J.Z. fick del av domen i sin helhet, dvs. såväl domslut som domskäl, har inte framkommit. E.J.Z. avgav nöjdförklaring den 11 juni 2010, dvs. samma dag som straffet om fängelse en månad var till fullo verkställt. Då anstalten så småningom konstaterade att denna nöjdförklaring upptagits för tidigt, och därmed var ogiltig, avgav E.J.Z. på nytt nöjdförklaring den 22 juni 2010.

Bedömning

Inledningsvis vill jag anföra följande. Enligt 4 § andra stycket StidL gäller en nöjdförklaring endast om den dömden haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten eller på annat sätt delgavs honom. Att den dömden, för det fall domen visserligen avkunnats men inte i hans närvaro, fått del av endast domsbeviset är inte tillräckligt i detta sammanhang. För att nämnda betänketid ska börja löpa, och för att en giltig nöjdförklaring så småningom ska kunna upptas, krävs att den dömden har fått del av domen i sin helhet och inte bara av domsbeviset, se NJA 1985 s. 864.

E.J.Z. avgav nöjdförklaring den 11 juni 2010, men de formella förutsättningarna för att uppta nöjdförklaring var då inte uppfyllda. Nöjdförklaringen var således ogiltig, och domen var därför inte verkställbar vid denna tidpunkt. En ny nöjdförklaring upptogs den 22 juni 2010. Annat har inte framkommit

än att det då förelåg förutsättningar för att uppta nöjdförklaring och befordra domen till verkställighet.

Kriminalvården har anfört att syftet med att uppta nöjdförklaring den 11 juni 2010 var att det skulle kunna ske en sammanläggning av de båda domarna i enlighet med 25 § StidL. Det har emellertid i nu aktuell situation inte funnits förutsättningar för sådan sammanläggning, eftersom domen den 9 juni 2010 inte var verkställbar vid den tidpunkt då påföljden enligt den tidigare domen var till fullo verkställd, dvs. den 11 juni 2010.

Då domen av den 9 juni 2010 inte var verkställbar vid den tidpunkt då det första fängelsestraffet var till fullo verkställt, har det enligt min uppfattning inte funnits grund för att E.J.Z. skulle vara fortsatt intagen i anstalt. E.J.Z. borde i stället ha överförts till häkte i avvaktan på att domen skulle bli verkställbar. Det har därefter åvilat häktet att uppta eventuell nöjdförklaring och så småningom befordra domen till verkställighet. Även om Kriminalvården haft E.J.Z:s bästa för ögonen, och E.J.Z. i praktiken sannolikt inte lidit någon rättsförlust, har ärendet handlagts på ett formellt felaktigt sätt.

Avslutningsvis kan följande nämnas. E.J.Z. har gjort gällande att han under tiden 11 juni–22 juni 2010 var frihetsberövad utan grund. Så var dock inte fallet eftersom han, i enlighet med domen den 9 juni 2010, omedelbart skulle häktas om han frigavs från det straff han tidigare avtjänade. Under nämnda tidsperiod var han således frihetsberövad såsom häktad. Att han under den tiden felaktigt befann sig i anstalt i stället för i häkte och att domen, på grund av Kriminalvårdens hantering, inte blev verkställbar mot E.J.Z. förrän den 22 juni 2010 är en annan sak.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan anförda.

Kritik mot Kriminalvården för anstaltspersonalns agerande i samband med besök och för bristande information om anstaltens policy för besök

(Dnr 5412-2010)

I ett beslut den 30 september 2011 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Sammanfattning

Ett besök mellan en intagen, dennes fästmo och deras knappt fem månader gamla dotter avbröts för att det förekom sexuellt umgänge i besöksrummet. Kriminalvården kritiserades för sitt tillvägagångssätt vid avbrottet samt för att den intagne och hans besökare inte innan besöket påbörjades informerats om att det, enligt anstaltens policy, inte är tillåtet att ha sexuellt umgänge när barn är närvarande.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 20 september 2010, klagade N.N. på två kriminalvårdstjänstemäns agerande i samband med att hon besökte sin fäst-

man, som är intagen i anstalten Västervik Norra. Hon anförde därvid i huvudsak följande.

Med vid besöket var parets dotter, som då var knappt fem månader gammal. Under tiden som dottern sov i en ligginsats som stod på golvet i besöksrummet hade hon och hennes fästman intimt umgänge i besöksrummets säng. De hörde att vårdarna gick utanför dörren och ryckte i dörrhandtaget. Plötsligt knackade det lätt på dörren och dörren öppnades med ett ryck av två manliga vårdare. Hon och hennes fästman låg nakna under täcket och hann inte reagera. Vårdarna stod kvar fastän de såg att hon inte var klädd. Vårdarna sade att de ville tala med fästmannen och han frågade om han fick ta på sig kläderna först. Detta godkändes och vårdarna stängde dörren. När fästmannen kom tillbaka berättade han att vårdarna sagt att det är ett brott mot socialtjänstlagen att naken ha sexuell umgänge i ett rum där ett barn befinner sig och att de är tvungna att avbryta ett besök där detta inträffar. Hon upplevde vårdarnas agerande som mycket respektlöst och kränkande. Dottern varken såg eller hörde vad hon och fästmannen gjorde och tog inte någon skada av det.

Utredning

Efter remiss anförde Kriminalvården, region Öst, genom säkerhetsinspektören Christer Jansson, följande.

N.N., vars fästman är intagen vid anstalten Västervik Norra, har i anmälan till JO framfört missnöje med anstaltspersonals agerande i samband med att N.N. besökte sin fästman i anstalten.

Anstalten har genom kriminalvårdschefen Åsa Lindberg inkommit med uppgifter vilka berör den händelse N.N. avser i sin anmälan. Av redogörelsen framgår bl.a. följande.

Vid ca kl. 15.00 den 18 september 2010 sökte två kriminalvårdare upp vakthavande befäl samt larmchef och berättade att de hört ljud som vittnade om att det förekom sexuell aktivitet i ett besöksrum. Då de båda kriminalvårdarna varit de som tagit emot besöket visste de om att även ett barn fanns i besöksrummet. Vakthavande befäl och larmchef gick till det aktuella besöksrummet och knackade på. Efter några sekunder öppnade vakthavande befäl dörren och bad den intagne följa med. Vid det tillfället nämnde inte personalen vad de önskade prata om, dels utifrån att besökaren inte skulle behöva höra vad som diskuterades, dels utifrån att intagna och besökare i närliggande rum skulle kunna höra samtalet. Därefter stängde personalen dörren och lät den intagne klä på sig innan han följde med personalen till ett närliggande kontor. På kontoret förklarade personalen att anstaltens policy är att sexuella aktiviteter inte får pågå i rum där barn samtidigt vistas och att policyn utgår från barnets bästa. I samband med samtalet togs beslutet att besöket inte behövde avbrytas, men personalen påtalade att de varit skyldiga att påtala det olämpliga i situationen. Därefter fick den intagne gå tillbaka till besöksrummet och genomföra resten av besöket.

Utifrån de uppgifter som föreligger i ärendet anför Kriminalvården, region Öst, följande.

I förevarande fall konstateras att kriminalvårdspersonal uppmärksammade att sexuell aktivitet pågick i det aktuella besöksrummet. Då personalen visste att det fanns ett barn i rummet togs kontakt med bl.a. vakthavande befäl som begav sig till besöksrummet. Kriminalvårdens uppfattning är att personalen, utifrån situationen, visat den hänsyn som kan krävas – vakthavande befäl knackade, väntade några sekunder och öppnade därefter dörren. Den intagne ombads följa med varpå dörren stängdes så att den intagne kunde klä på sig

ifred. Den intagne medföljde därefter personalen till ett kontor en bit bort så att ingen annan skulle kunna höra samtalet. Personalen informerade om att sexuell aktivitet inte kunde accepteras i besöksrum samtidigt som barn vistas där. Efter samtalet tilläts besöket fortsätta. Kriminalvården ser inget märkvärdigt eller otillbörligt i personalens agerande utifrån händelsens beskaffenhet.

Förvisso skall intagna och besökare givetvis kunna åtnjuta visst privat umgänge under besöken. Kriminalvården har emellertid ett ansvar att vara uppmärksamma på, och beivra, eventuella oegentligheter som sker i Kriminalvårdens egna lokaler vid besök. I det aktuella fallet har anstalten agerat med barnets bästa i fokus. Även om det rör sig om ett litet barn vars uppfattningsförmåga till viss del är begränsad är det således Kriminalvårdens uppfattning att sexuell aktivitet i samma besöksrum där ett barn vistas är olämplig och att det därför varit befogat att tillfälligt bryta besöket för att informera den intagne om detta.

N.N. yttrade sig över remissvaret. Hon anförde därvid bl.a. att anstalten i förväg borde ha informerat henne och hennes fästman om att sexuell aktivitet inte var tillåten i besöksrummen när barn är närvarande.

Från kriminalvårdsinspektören Gustaf Robertsson, anstalten Västervik Norra, har jag inhämtat följande. Innan ett besök i anstalt påbörjas lämnas viss muntlig information om besöket till såväl den intagne som dennes besökare. Den intagne och besökaren uppmanas bl.a. att visa hänsyn mot andra människor men upplyses inte uttryckligen om att sexuellt umgänge inte är tillåtet när barn är närvarande. Om det är en besökare som kommer ofta är det inte säkert att den muntliga informationen lämnas varje gång men i vart fall inför det första besöket. Han känner inte till om någon muntlig information hade lämnats till besökaren och den intagne vid det aktuella tillfället. Intagna och de som besöker intagna i anstalt får också del av viss skriftlig information om besök i anstalt. Denna skriftliga information innehåller inte någon upplysning om att sexuellt umgänge inte är tillåtet vid besök när barn är närvarande.

Bedömning

Den 1 april 2011 trädde nya regler på kriminalvårdsområdet i kraft: fängelselagen (2010:610), fängelseförordningen (2010:2010) och Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse (KVFS 2011:1). I detta ärende är de äldre bestämmelserna tillämpliga.

Av 9 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) följer att en intagen ska behandlas med aktning för sitt människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalten. De intagna har å sin sida en skyldighet att visa respekt mot anstaltens personal och andra intagna samt rätta sig efter anstaltens ordningsregler och personalens anvisningar.

Enligt 29 § kriminalvårdslagen får en intagen ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. En intagen får inte ta emot besök som kan äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller annan.

Enligt artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.

För den som är intagen i anstalt utgör besök av nära anhöriga en betydelsefull del i kontakten med omvärlden och är av central betydelse för att förbereda den intagne inför frigivningen. Det är önskvärt att mötet mellan anhöriga kan ske under sådana former att rätten till privat- och familjeliv inte onödigtvis inskränks. Samtidigt måste Kriminalvården genom regler och anvisningar upprätthålla det ansvar myndigheten har bl.a. för att besökare inte kommer till skada. I detta sammanhang bör särskilt beaktas barns utsatthet under besök i anstalt.

Kriminalvården har anfört att det är olämpligt att det förekommer sexuell aktivitet i ett besöksrum där barn vistas och att det enligt anstaltens policy inte är tillåtet. För egen del ställer jag mig tveksam till om det är rimligt att uppställa ett sådant generellt förbud. I normala fall bör man, enligt min mening, kunna överlåta denna fråga åt barnets vårdnadshavare. Om en anstalt har en policy avseende sexuellt umgänge vid besök där barn deltar framstår det emellertid som självklart att anstalten i förväg informerar intagna och deras besökare om denna policy. Enligt min mening kan det vara lämpligt att lämna sådan information skriftligen. Av utredningen framgår att anstaltens rutin är att den intagne och besökaren inför besöket muntligen uppmanas att visa hänsyn mot andra människor men att de inte uttryckligen upplyses om att sexuellt umgänge inte är tillåtet när barn är närvarande. Jag anser inte att det är tillräckligt med en uppmaning om att visa hänsyn. Mot bakgrund av att man riskerar att besöket avbryts för att det förekommer sexuellt umgänge krävs det att anstalten uttryckligen informerar om det aktuella förbudet. Kriminalvården förtjänar kritik för den bristande informationen.

Vad gäller anstaltspersonalens tillvägagångssätt när N.N:s fästman skulle uppmärksammas på anstaltens policy vill jag framhålla följande. Av utredningen framgår att anstaltspersonalen var väl medveten om vad som pågick i besöksrummet. Att stiga in i besöksrummet i ett sådant känsligt läge innebär ett stort intrång i den intagnes och hans besökares personliga integritet och ställer stora krav på taktkänsla och hänsyn. Eftersom avsikten enbart synes ha varit att föra i väg den intagne för att klargöra anstaltens policy, borde det, enligt min mening, ha funnits andra, mer hänsynsfulla sätt att hantera den uppkomna situationen. Personalen kunde exempelvis ha gett den intagne en muntlig förvarning om att de hade för avsikt att komma in i rummet inom kort eller uppmanat honom att komma ut. Personalen kunde också ha nöjt sig med att efter besöket informera om anstaltens policy. Kriminalvården kan inte undgå kritik för sitt agerande.

Det som N.N. anfört i övrigt föranleder inte någon kommentar.

Kritik mot Kriminalvården för underlåtenhet att underrätta en intagen om tillägg som gjorts i ett placeringsunderlag efter det att den intagne delgivits underlaget

(Dnr 6243-2010)

I ett beslut den 5 december 2011 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Beslutet i korthet: Inför anstaltsplacering av en häktad person upprättades ett placeringsunderlag. Efter det att placeringsunderlaget delgivits den intagne gjordes tillägg i underlaget, som därefter lades till grund för placeringsenhetens beslut i ärendet. Kriminalvården kritiseras för sin underlåtenhet att underrätta den intagne om de tillägg som gjordes i placeringsunderlaget efter det att han delgivits detsamma.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 27 oktober 2010, klagade K.S. bl.a. på häktet Jönköpings handläggning av hans placeringsunderlag. Han anförde därvid i huvudsak följande. Under häktningstiden upprättade han tillsammans med sin kontaktman i häktet ett placeringsunderlag inför anstaltsplaceringen. Alla som var inblandade godkände och skrev under handlingarna, men därefter gjorde kriminalvårdsinspektören ett tillägg angående anstaltsplaceringen. Detta tillägg fick varken han eller hans kontaktman del av innan placeringsunderlaget sändes till placeringsenheten. K.S. uttryckte även missnöje med innehållet i ett straffidsbeslut.

Utredning

Handlingar inhämtades från dåvarande placeringsenheten och från anstalten Västervik Norra, där K.S. vid anmälningstillfället var placerad. Det placeringsunderlag som inhämtades från anstalten Västervik Norra (JO:s aktbil. 7) är daterat den 2 augusti 2010. Av underlaget framgår att klienten K.S. delgivits underlaget av Lena Kristoffersson den 2 augusti 2010 och att det faststälts av Tommy Leander den 3 augusti 2010. K.S. och de båda nyss nämnda tjänstemännen har skrivit sina namnteckningar på underlaget. Vidare har det satts ett kryss i rutan "Invänder ej" under rubriken "Klientens yttrande". Under rubrikerna "Kriminalvårdens förslag till säkerhetsklass" samt "Kriminalvårdens motivering" därtill saknas uppgifter. Det placeringsunderlag som inhämtades från placeringsenheten (JO:s aktbil. 9) är daterat den 3 augusti 2010. I detta underlag har "Säkerhetsklass C" angivits som Kriminalvårdens förslag till säkerhetsklass och motiveringen lyder "Anstalten Västervik Norra har lämplig programverksamhet. Nackdel närheten till sina barn." Det finns ett kryss i rutan "Invänder ej" under rubriken "Klientens yttrande" och uppgift om att placeringsunderlaget faststälts av Tommy Leander den 3 augusti 2010. Underskrifter och uppgift om datum för delgivning med klienten saknas.

Följande muntliga upplysningar inhämtades från dåvarande placeringsenheten.

Det placeringsunderlag som placeringsenheten haft som underlag för sitt placeringsbeslut avseende K.S. är daterat den 3 augusti 2010. Av underlaget framgår att det delgivits K.S. den 2 augusti 2010 och fastställts av Tony Leander den 3 augusti 2010 kl. 10.12. Ett placeringsärende initieras hos placeringsenheten genom att anstalten eller häktet skickar ett e-brev till placeringsenhetens e-brevlåda och meddelar att placeringsunderlag har fastställts. Placeringsenheten hämtar därefter placeringsunderlaget ur kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS). I det elektroniska dokumentet som placeringsenheten utgår från i sin handläggning finns det inte några underskrifter av den intagne eller av den som fastställt placeringsunderlaget men det framgår av dokumentet om/när det delgivits den intagne och när det fastställts. Det framgår också om den intagne har invändningar mot underlaget eller inte. Placeringsenheten handlägger inte ärenden med placeringsunderlag som inte har fastställts. I och med att placeringsunderlaget fastställs läses dokumentet och det går därefter inte att göra några ändringar i dokumentet. Om det uppstår behov av att tillföra eller ändra uppgifter i placeringsunderlaget ska ett nytt placeringsunderlag upprättas och fastställas. Den intagne delges placeringsunderlaget innan det fastställs. Det skulle annars inte vara möjligt att föra in uppgift om delgivning i placeringsunderlaget, eftersom dokumentet läses i och med fastställandet. Systemets konstruktion ger således en teoretisk möjlighet att ändra eller lägga till uppgifter i ett placeringsunderlag i tiden mellan delgivning och fastställande.

Kriminalvården anmodades därefter att yttra sig över vad K.S. anfört om att han inte fått del av placeringsenhetens beslutsunderlag.

I remissvaret anförde Kriminalvården, genom generaldirektörens ställföreträdare enhetschefen Ulf Jonson, följande.

Sakförhållanden m.m.

Av yttrande från region Öst samt av Kriminalvårdens register framgår bl.a. följande.

Inför förestående placering på anstalt delgavs K.S. den 2 augusti 2010 det placeringsunderlag som häktet Jönköping tagit fram. Av placeringsunderlaget framgår att K.S. har fått lämna önskemål om vilket program han vill genomgå och vilka anstalter han helst skulle vilja bli placerad i. Efter delgivning kompletterades underlaget med häktets förslag på säkerhetsklassificering och anstaltsplacering.

Utan att K.S. fick möjlighet att yttra sig över häktets förslag fastställdes underlaget den 3 augusti 2010 och lades sedan till grund för placeringsenhetens beslut i ärendet den 6 augusti 2010. Placeringsenheten beslutade i enlighet med häktets förslag.

Författningsbestämmelser

Av 17 § förvaltningslagen (1986:223) framgår bl.a. följande. Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrettats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild.

Av 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om placering av dömda i Kriminalvårdsanstalt (KVFS 2006:13) (placeringsföreskrifterna) framgår bl.a. följande. Inför anstaltsplacering skall ett placeringsunderlag upprättas och fastställas av verksamhetsstället och snarast möjligt skickas till placeringsenheten.

Av 2 § placeringsföreskrifterna framgår följande. Inför varje anstaltsplacering skall en risk- och behovsbedömning göras där risken för hot och våld, hantering eller missbruk av narkotika och andra droger under verkställigheten, annan fortsatt brottslig verksamhet, rymning/fritagning, samt den dömdes individuella behov skall bedömas.

Av 3 § placeringsföreskrifterna framgår följande. Inför placeringsbeslutet skall den dömdes risk- och behovsprofil fastställas genom en sammanvägning och värdering av vad som framkommit vid risk- och behovsbedömningen.

Av 4 § placeringsföreskrifterna framgår bl.a. följande. Risk- och behovsprofilen och de uppgifter som ligger till grund för profilen skall dokumenteras. Det gäller även den reviderade profilen. Det häkte eller den anstalt där den intagne vistas ansvarar för att dokumentationen upprättas.

Av de därtill bifogade allmänna råden framgår bl.a. följande. Den dömden skall normalt få ta del av och lämna synpunkter på uppgifterna i materialet innan beslutet om anstaltsplacering fattas (se 17 § förvaltningslagen (1986:223)). Om det vid arbetet med bedömning och upprättande av profil framkommer någon uppgift som bör sekretessbeläggas i förhållande till den dömden bör den antecknas på en särskild handling och materialet bör endast föras med notering om att en ytterligare handling finns i ärende. Den som upprättar beslutsunderlaget ansvarar för att beslutsunderlaget har kommunicerats.

Kriminalvårdens bedömning

Av utredningen framgår att häktet Jönköping sammanställt ett placeringsunderlag. Placeringsunderlaget innehöll flera sakuppgifter som t.ex. vilka brott K.S. är dömd för, hans ålder, att han varit allmänt skötsam i häktet etc. Dessa är sakuppgifter som K.S. givetvis haft rätt att få yttra sig över innan ärendet avgjorts. Så har också skett.

Uppgifter som lämnas i nära anslutning till att beslutet fattas och är baserade på tjänstemannens sakkunskaper ingår inte i myndighetens kommunikationsplikt (se t.ex. prop. 1971:30 s. 468). Kriminalvården bedömer att de uppgifter som lades till efter delgivning är hänförliga till denna kategori och inte till den kategori av uppgifter som den enskilde har en ovillkorlig rätt att få del utav.

Det är dock brukligt inom Kriminalvården att klienten delges hela placeringsunderlaget innan beslut om placering fattas. Därför borde häktet Jönköping ha delgett K.S. det fullständiga placeringsunderlaget innan beslut fattades.

K.S. yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

Underrättelse om tillägg i placeringsunderlag

De bestämmelser om placering i anstalt som Kriminalvården har redogjort för i remissvaret har numera upphört att gälla. Sedan den 1 april 2011 återfinns bestämmelser om placering i anstalt i 2 kap. Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse (KVFS 2011:1). I detta ärende är de äldre bestämmelserna tillämpliga.

Av utredningen i ärendet framgår att det vid den tidpunkt då placeringsenheten fattade beslutet om placering av K.S. i anstalt fanns två versioner av det placeringsunderlag som upprättats av häktet i Jönköping inför anstaltsplaceringen. I den version som K.S. delgavs fanns det inte något förslag från häktets sida avseende säkerhetsklassificering och anstaltsplacering, medan det fanns

sådana förslag i den version som lades till grund för placeringsenhetens beslut i ärendet. Kriminalvården har i sitt yttrande anfört att de uppgifter som lades till efter delgivningen inte är av den karaktären att den enskilde har en ovillkorlig rätt att få del av dem, dvs. att de inte omfattas av myndighetens kommunikationsplikt enligt 17 § förvaltningslagen (1986:223). Det kan diskuteras om detta synsätt är korrekt. Däremot framstår det som självklart att häktet Jönköping borde ha låtit K.S. ta del av den version av placeringsunderlaget som skickades till placeringsenheten. Kriminalvården är av samma uppfattning. Såsom placeringsunderlaget är utformat får man intrycket att K.S. tagit del av och yttrat sig över underlaget i det skick som det lämnades till placeringsenheten. Det går inte att utläsa av handlingen att det tillkommit uppgifter efter delgivningen, vilket naturligtvis är oacceptabelt. Häktet förtjänar kritik för sin underlåtenhet att underrätta K.S. om de tillägg som gjordes i hans placeringsunderlag efter det att han delgavs detsamma.

Övrigt

Det som K.S. anfört i övrigt föranleder inte någon kommentar.

Kritik mot Kriminalvården för en anstalts underlåtenhet att kommunicera uppgifter med den intagne i ett ärende om besökstillstånd och för långsam handläggning av ärendet. Generella uttalanden avseende den s.k. brottsofferslussverksamhet som bedrivs i flera av landets anstalter

(Dnr 343-2011)

Anmälningar

I anmälningar, som kom in till JO den 20 januari respektive den 1 februari 2011, klagade K.S. på anstalten Västervik Norras hantering av hans ansökan den 9 november 2010 om besökstillstånd för sina barn. Han uttryckte även missnöje med hur hans handläggare vid socialförvaltningen i Linköpings kommun agerat. K.S. anförde i huvudsak följande.

När han ansökte om tillstånd att ta emot besök av sina barn i anstalten fick han avslag på sin ansökan och beskedet att det skulle göras en brottsofferslussutredning. Denna utredning påbörjades den 9 november 2010 och han underrättades om att utredningen skulle ta sex till åtta veckor. Den 25 januari 2011 fick han på nytt avslag på sin ansökan om besökstillstånd för barnen med motiveringen att socialförvaltningen och anstalten ansåg att det inte skulle gagna barnen att besöka honom i anstalten. Enligt en umgängesplan som hade upprättats av Socialförvaltningen i Linköpings kommun skulle barnen besöka honom i anstalten vid fyra tillfällen under hans verkställighet. Det var uppgjort att någon från verksamheten Råd & Stöd skulle resa med barnen till anstalten och vara med under besöken. Han ifrågasätter varför socialförvaltningen ändrat uppfattning i denna fråga. Den 26 januari 2011 ringde han till socialförvaltningen för att få en förklaring till varför man

frångått överenskommelsen. Han fick ett löfte om att någon från socialförvaltningen skulle återkomma under dagen men det skedde inte. Han anar att orsaken till anstaltens avslagsbeslut är att han inte deltar i anstaltens IDAP-program (Integrated Domestic Abuse Programme, JO:s anm.).

Utredning

Muntliga upplysningar inhämtades från anstalten varvid i huvudsak följande framkom:

När en intagen som är dömd för relationsvåld ansöker om besökstillstånd för barn handläggs ärendet alltid av anstaltens brottsofferslussgrupp. Information om denna ordning ges till de intagna när de vistas i mottagningsavdelningen. Den 1 november 2010 fick brottsofferslusshandläggaren veta att K.S. väntade på att hans barn skulle komma på besök i anstalten. K.S. hävdade att det fanns en överenskommelse sedan tidigare att någon från verksamheten Råd och Stöd i Linköping skulle komma till anstalten med barnen fyra gånger under hans verkställighet. Råd och Stöd hade varit i kontakt med K.S:s familj redan innan K.S. påbörjade sin verkställighet och umgänget i anstalten hade, enligt honom, bestämts i samråd med socialtjänsten. Anstaltens brottsofferslussutredare Johanna Wiberg förklarade för K.S. att hans ansökan om besökstillstånd för barnen skulle handläggas inom brottsofferslussgruppen och att det skulle göras en utredning. Hon påbörjade handläggningen direkt när hon fick K.S:s ansökan. Den 19 november 2010 fick K.S. ett avslag i avvaktan på utredning och informerades om att utredningen kan ta 4–6 veckor. Hon kontaktade först barnens mor, som också är vårdnadshavare, för att efterhöra dennas inställning. Modern skickade därefter in en medgivandeblankett. Den 19 november 2010 var hon i kontakt med socialtjänstens handläggare Maria Lundgren för att ta reda på hennes inställning. Maria Lundgren uppgav att hennes inställning varit att ett umgänge i anstalten skulle kunna gagna barnen. Johanna Wiberg ifrågasatte detta och det bestämdes att Maria Lundgren skulle fundera över saken. Ny kontakt skulle tas när Maria Lundgren var tillbaka i tjänst den 6 december 2010. Johanna Wiberg var i kontakt med Råd och Stöd och fick veta att de fått i uppdrag av socialtjänsten att åka till anstalten med barnen men att de egentligen inte tyckte att det var bra för barnen. Under december månad 2010 försökte hon vid flera tillfällen få kontakt med Maria Lundgren. Först den 4 januari 2011 lyckades detta och då meddelade Maria Lundgren att hon svängt i sin uppfattning och nu inte längre ansåg att ett umgänge mellan K.S. och barnen i anstalten skulle vara till gagn för barnen. Därefter diskuterades ärendet i brottsofferslussgruppen. Kriminalvårdsinspektören fattade ett avslagsbeslut den 20 januari 2011 och beslutet delgavs K.S. den 25 januari 2011. Under tiden som utredningen pågick informerade hon K.S. om att utredningen skulle komma att dra ut på tiden. Det var dock först i samband med delgivningen av avslagsbeslutet som K.S. informerades om att socialtjänsten ändrat inställning. K.S. fick således inte del av de upplysningar som hade inhämtats från socialtjänsten innan beslutet fattades. Hon kan inte svara på varför han inte fick det men det var inte p.g.a. sekretess.

Från socialförvaltningen i Linköpings kommun inhämtades och granskades handlingar gällande K.S:s barn.

Efter remiss anförde Kriminalvården, region Öst, genom regionchefen Christer Karlsson, följande.

Anmälan

K.S., intagen i anstalten Västervik Norra, har i anmälan till JO framfört missnöje avseende beslut och hantering gällande hans ansökan om besöksstillstånd för sina barn.

Sakförhållanden

I ärendet har JO den 10 februari 2011 inhämtat uppgifter från brottsofferlussutredaren Johanna Wiberg, anstalten Västervik Norra.

Anstalten Västervik Norra har genom kriminalvårdschefen Åsa Lindberg inkommit med ytterligare uppgifter rörande de omständigheter som K.S. anför i sin anmälan. I redogörelsen har kriminalvårdsinspektör Christoffer Svedlund yttrat sig och härav framgår bl.a. följande.

Angående K.S. anmälan daterad den 18 januari 2011

K.S. ansökan registrerades den 9 november 2010 och fick avslag den 11 november 2010, dvs. två dagar efter det att ansökan inkommit. Av beslutet framgick emellertid att anstaltens brottsofferlussgrupp skulle fortsätta att utreda förutsättningarna för att kunna medge ett bevakat besök. Brottsofferlussutredningen fortgick därefter genom flera kontakter med de inblandade parterna och slutligen fattades beslut den 20 januari 2011, dvs. lite drygt 10 veckor efter det att K.S:s ansökan inkommit. För att säkerställa att tillförlitligheten i ärendet inte äventyrades var de kontakter som togs under de 10 veckorna nödvändiga. När det gäller K.S:s kritik om att anstalten gått emot socialtjänstens bedömning så stämmer inte det påståendet. Det framkom under utredningen att socialtjänsten efter förnyad kontakt ansåg att det inte längre var bra för barnen att besöka K.S. på anstalten. Socialtjänstens ställningstagande i frågan meddelades K.S. i samband med delgivningen av beslutet.

Angående K.S:s anmälan daterad den 28 januari 2011

K.S. begärde omprövning av beslutet och regionkontoret region Öst gjorde i sak samma bedömning som anstalten, dvs. att då besök kunde vara till skada för barnen vägrade K.S:s behov av att träffa sina barn inte tyngre än barnens behov av skydd för att inte fara illa. Att avslagsgrunden skulle vara att K.S. nekade att gå behandlingsprogrammet IDAP stämmer inte, däremot kan givetvis deltagande i sådan behandling ha en riskreducerande effekt. IDAP är ett påverkansprogram för klienter som är dömda för våld i nära relation. Programmet syftar till att hjälpa klienter att se, och ta ansvar, för sitt våld och förstå hur våldet påverkar partner och barn. Programmet ska också hjälpa klienter att lära sig alternativa handlingssätt istället för våld och kontrollerande beteende. Anstalten har förvisso bedömt att programmet är högst relevant för K.S., men det är alltså bedömningen att ett besök skulle vara till skada för barnen som är orsaken till avslaget, inte K.S:s val av programverksamhet.

Vid tillfället tillämpliga bestämmelser

- 7, 15, 16, 17, 20 §§ förvaltningslagen (1986:223)
- 29 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, KvaL
- 4 kap. Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, KVFS 2009:4.

Kriminalvården, region Östs bedömning

Vad gäller bedömningarna som gjorts i sak avseende att K.S. inte kan medges besök av sina barn har Kriminalvården, region Öst, inte någonting att anmärka.

Rörande handläggningen av ärendet anför Kriminalvården, region Öst, följande. Anstalten avslög den 11 november 2010 K.S:s besöksframställan, inkommen den 9 november 2010. Härvid hänvisades till att barnen var brottsoffer i den dom K.S. verkställer och att besök skulle kunna vara till skada för barnen jml 29 § Kval. I beslutet anfördes emellertid även att anstaltens brottsoffersluss, vilken arbetar med att undersöka vilka förutsättningar som finns för kontakt mellan intagna och brottsoffer ur ett brottsofferperspektiv, skulle initiera en utredning avseende huruvida någon form av kontakt framöver skulle kunna komma att bli möjlig mellan K.S. och barnen, då på brottsoffrens villkor och i brottsofferslussens regi. I beslutet anfördes vidare att utredningstiden skulle ta ca 4–6 veckor. Det dröjde i det förevarande fallet ca 10 veckor innan brottsofferslussens utredning blev klar. Kriminalvårdens uppfattning är dock att brottsofferslussarbetet inte ingick i den ordinarie utredningsskyldigheten jml 7 § förvaltningslagen i det ärende som anstalten avslög den 11 november 2010 – således ska då inte heller brottsoffersluss-handläggningstiden räknas in i det ärendet. K.S. har vidare haft alla möjligheter att begära omprövning av det beslut som meddelades redan den 11 november 2010.

Kriminalvården konstaterar att handläggningstiden avseende brottsofferslussens utredning varit längre än de 4–6 veckor som anstalten angav som en normallång handläggningstid. Härvid påpekas återigen att brottsofferslussen bedriver ett arbete som förvisso utmynnar i ett beslut utifrån vad som framkommit under utredningen men att det alltså är en verksamhet som genom en process bestående av kontakter och samtal – ett ofta förhållandevis omfattande arbete – verkar för att undersöka kontaktmöjligheterna mellan intagna och brottsoffer. Därefter sker också, i det fall förutsättningar föreligger för kontakt, besöken i brottsofferslussens regi och fortlöpande bedömningar görs avseende hur kontaktformerna ska se ut. Anstalten har anført att det i det förevarande fallet förekommit flera kontakter och samtal för att utreda förutsättningar för kontakt mellan K.S. och barnen, vidare att anstalten under nästan en månads tid vid flera tillfällen försökt att nå en handläggare vid socialtjänsten för att få nödvändigt underlag för att kunna fatta beslut. Handläggningstiden har således, utifrån vad Kriminalvården kunnat påverka, inte varit orimligt lång.

Vad gäller det som framkommit rörande att K.S. inte fått ta del av uppgifter som använts som underlag för beslutet som fattats efter brottsofferslussens utredning, och vilka inte bedömts omfattas av sekretess (exempelvis att socialtjänsten ändrat sin inställning), är det Kriminalvårdens uppfattning att K.S. borde ha kommunicerats dessa.

Kriminalvården avser inte att kommentera vad K.S. anført rörande missnöje med socialtjänstens hantering och bedömningar.

K.S. yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 14 maj 2012 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Bedömning*Rättslig reglering*

Den 1 april 2011 trädde nya regler på kriminalvårdsområdet i kraft: fängelselagen (2010:610), fängelseförordningen (2010:2010) och Kriminalvårdens

föreskrifter och allmänna råd för fängelse, KVFS 2011:1, (fängelseföreskrifterna). I detta ärende är de äldre bestämmelserna tillämpliga.

Enligt 29 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) får en intagen ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. En intagen får inte ta emot besök som kan äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller annan.

Enligt 30 § kriminalvårdslagen får telefonsamtal mellan intagna och personer utanför anstalten äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. En intagen kan förvägras telefonsamtal som är ägnade att äventyra säkerheten i anstalten eller som kan motverka hans anpassning i samhället eller annars vara till skada för honom eller någon annan.

Enligt 7 § förvaltningslagen (1986:223) ska varje ärende där någon enskild är part handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Enligt 17 förvaltningslagen får ett ärende inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Myndigheten får dock avgöra ärendet utan att så har skett

1. om avgörandet inte går parten emot, om uppgiften saknar betydelse eller om åtgärderna av någon annan anledning är uppenbart obehövligen,
2. om ärendet rör tjänsteställning, antagning för frivillig utbildning, betygssättning, tilldelning av forskningsbidrag eller något jämförbart och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande,
3. om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller
4. om avgörandet inte kan uppskjutas. Myndigheten bestämmer om underrättelsen ska ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på något annat sätt.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Handläggningen av K.S:s besökstillståndsärenden

JO kan inte ändra eller upphäva myndigheters beslut. Granskningen är inte heller avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning. JO brukar således inte ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Jag tar därför inte ställning till om det var riktigt av anstalten att avslå K.S:s ansökan om besökstillstånd för barnen.

När det gäller anstaltens handläggning vill jag dock framhålla följande.

Av utredningen framgår att anstalten inledningsvis, två dagar efter det att ansökan inkommit, avslog K.S. ansökan om besökstillstånd för barnen och hänvisade till att anstaltens brottsoffersluss skulle fortsätta utreda om bevakade besök kunde tillåtas. Av vad som framkommit i ärendet framstår det som

att den enda utredning som hade föregått anstaltens initiala beslut var att anstalten hade tagit del av innehållet i den dom som K.S. verkställer. Förvaltningsmyndigheter har emellertid i enlighet med den s.k. officialprincipen ett ansvar för att deras ärenden blir så utredda som dessas beskaffenhet kräver. Den utredningen förutsätts myndigheten göra innan myndigheten fattar sitt initiala beslut. En intagen har dock rätt att inom skälig tid få sin sak prövad av domstol (se artikel 6:1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Detta förutsätter naturligtvis att beslut fattas. En utredning får med andra ord, som framgår av 7 § förvaltningslagen, inte dra ut onödigtvis på tiden. Jag har förståelse för om Kriminalvården – för att värna om den intagnes rätt till domstolsprövning – snabbt vill fatta ett beslut i ett ärende som det aktuella. Jag kan dock inte se att den intagne är betjänt av att få ett avslagsbeslut innan ärendet är utrett. Det är enligt min mening en bättre ordning att påbörja den utredning som ärendets beskaffenhet, enligt Kriminalvårdens uppfattning, kräver. Om brottsoffer-slussutredningen inte kan avslutas inom rimlig tid, t.ex. på grund av att en utredning som socialtjänsten företar drar ut på tiden, bör dock Kriminalvården fatta ett beslut om avslag på det underlag som finns då. Kriminalvården kan därefter fortsätta med den utredning som ärendet, enligt Kriminalvårdens uppfattning, kräver utan att den intagnes rätt till domstolsprövning fördröjs (se vidare protokollet från min inspektion den 4 maj 2011 av anstalten Tillberga, dnr 2315-11). Det kan inte uteslutas att domstolen gör en annan bedömning av vilken utredning som krävs och därmed är beredd att fatta ett positivt beslut på det underlag som finns.

Jag delar Kriminalvårdens uppfattning att K.S. – innan anstalten fattade det andra beslutet avseende besökstillstånd för K.S:s barn – borde ha fått ta del av uppgifter som tillförts ärendet genom någon annan än honom själv i den utsträckning anstalten inte bedömt att uppgifterna omfattades av sekretess. Jag är mycket kritisk till att så inte skedde. Jag förutsätter att Kriminalvården vidtar åtgärder för att detta inte ska upprepas.

Av utredningen framgår att det tog ungefär tio veckor från det att K.S:s ansökan om besökstillstånd kom in till anstalten till dess att anstalten fattade sitt andra beslut i ärendet. Handläggningstiden framstår onekligen som lång. Även med beaktande av det som framkommit om orsakerna till dröjsmålet kan Kriminalvården inte undgå kritik för den långsamma handläggningen.

Anstalernas brottsofferslussverksamhet i allmänhet

Från hösten 2010 har det till JO inkommit flera klagomål gällande olika aspekter av anstalernas brottsofferslussverksamhet. Klagomål har även framförts vid JO:s inspektioner av anstalerna Kristianstad, Tillberga, Västervik Norra och Saltvik.

I Kriminalvårdens Slutredovisning av Kriminalvårdens särskilda satsning mot våld i nära relationer och sexualbrott 2008–2010, (diarienummer 2008-022650) lämnas följande beskrivning av brottsofferslussverksamheten.

Kriminalvården inrättade mellan 2008–2010 så kallade **brottsofferslussar** på nio anstalter, slutna och öppna, med specialplatser för klienter dömda för partnervåld och sexualbrott.

Syftet med brottsofferslussen är att skydda brottsoffer och förhindra återfall i brott under verkställigheten då intagna ansöker om telefon- eller besökstillstånd för en målsägande eller ett brottsoffer. Även rutiner under själva besöket eller telefonsamtalet syftar till att förhindra återfall i brott. I verksamhetens definition av brottsoffer ingår inte bara den person som direkt utsatts för våldet utan även exempelvis barn som bevitnat pappors våld mot deras mammor.

Kontakter mellan brottsoffer och förövare behöver genomföras under kontrollerade former för att förhindra förnyade övergrepp. Inför beviljande av besök eller telefonsamtal utreder brottsofferslusspersonalen därför bland annat förövarens inställning till våldet som utövats mot brottsoffret.

Kontakt tas även med brottsoffret för att säkerställa att kontakten är önskvärd och inte förenad med rädsla för förövaren. Kontakt mellan offer och förövare bygger på den våldsutövandes ansvarstagande för det våld som utövats och är därmed i viss mån sammankopplad till behandlingsverksamheten.

Även den riskbedömning som gjorts är ett viktigt redskap för personal som arbetar enligt brottsofferslussmetodiken. Om en klient har återfallit i partner-våldsbrottslighet kan det finnas skäl att utreda kontakten också med en ny partner om klienten bedöms ha förhöjd återfallsrisk. Externa kontakter med exempelvis socialtjänst eller barn- och ungdomspsykiatri tas när förfrågningarna avser minderåriga barn.

En central uppgift för Kriminalvården är att förhindra och förebygga återfall i brott. Vid prövning av intagnas ansökningar om att ta emot besök av och kommunicera elektroniskt (i praktiken främst genom telefonsamtal) med andra har Kriminalvården till uppgift att ta ställning till bl.a. om besöket eller kommunikationen kan vara till skada för den intagne eller någon annan (se 29 och 30 §§ kriminalvårdslagen respektive 7 kap. 1 och 4 §§ fängelselagen [2010:610]). För att kunna ta ställning till om ett besöks- eller telefontillstånd kan vara till skada för den som den intagne önskar ha kontakt med kan det naturligtvis finnas skäl att kontakta den person kontakten avser och, när det gäller underåriga, socialtjänsten och den underåriges vårdnadshavare. Det är rimligt att anta att behovet av en noggrann utredning kring risken för skada normalt är större när det gäller intagna som dömts för sexualbrott eller våld i nära relation. Jag har således inte någon principiell invändning mot att anstalter företar utredningsåtgärder av nu nämnt slag.

Handläggningen inom ramen för anstalternas brottsofferslussverksamhet ger dock anledning att närmare överväga vissa frågor. Jag vill i detta sammanhang återge några av dem.

1. Från flera intagna har jag fått veta att det förekommer att en intagen som haft besöks- eller telefontillstånd till närstående i en viss anstalt efter förflyttning till annan anstalt nekats sådant tillstånd. Jag är medveten om att Kriminalvården har möjlighet att ändra eller återkalla ett gynnande beslut om det bedöms erforderligt utifrån de säkerhetsskäl som Kriminalvården har att beakta. Om den intagne under lång tid haft tillstånd till kontakt med närstående och genomfört en stor mängd besök och telefonsamtal till denne kan det dock framstå som märkligt att en annan anstalt utan

särskild anledning gör en helt annan bedömning gällande risken för skada för den närstående.

2. En annan aspekt som sammanhänger med den nyss beskrivna är vikten av att en brottsofferslussutredning noggrant dokumenteras. En noggrann dokumentation av vilka utredningsåtgärder som vidtagits och vilka uppgifter som framkommit vid dessa är en förutsättning för att den intagne och hans närstående inte efter en eventuell förflyttning till annan anstalt ska tvingas genomgå en ny brottsofferslussutredning. Många intagna vittnar om att brottsofferslussutredningarna upplevs som uppslitande och integritetskränkande för såväl intagna som deras närstående. Förnyade kontakter med närstående och socialtjänst leder dessutom till att den intagne får vänta på anstaltens beslut, vilket leder till påfrestande uppehåll i kontakterna med de närstående.
3. Många intagna synes ha särskilt svårt att acceptera att Kriminalvården nekar dem kontakt med personer med motiveringen att dessa personer är att betrakta som *presumptiva* eller *potentiella brottsoffer*. I något fall, se dnr 5809-2010, synes kretsen av vilka som bedömts utgöra potentiella brottsoffer ha utvidgats till den grad att en intagen förbjudits att under permission alls besöka eller ta emot besök av barn. För egen del förordar jag att begreppen *presumtivt* eller *potentiellt brottsoffer* inte används. Det finns inte något stöd för att betrakta människor som varken själva utsatts för brott (direkta brottsoffer) eller är barn som bevittnat våld eller övergrepp av eller mot närstående (indirekta brottsoffer) som brottsoffer. Det sagda hindrar naturligtvis inte att Kriminalvården i ett visst fall avslår en ansökan om besöksstillstånd därför att besöket bedöms kunna vara till skada för besökaren, t.ex. när en intagen som tidigare dömts för våld mot sin partner inleder en ny relation.
4. I vissa fall har jag uppmärksammat något som kan tolkas som en ovilja att acceptera socialtjänstens uppfattning i fråga om lämpligheten i kontakten mellan en intagen och ett barn. Det har förekommit att en anstalt gjort en s.k. orosanmälan (en anmälan till socialnämnden om något som kan innebära att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd, se 14 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453]) och att socialtjänsten därefter beslutat att inte inleda en utredning. Socialtjänsten har samtidigt gjort bedömningen att det inte finns någonting som talar emot ett umgänge mellan den intagne, hans hustru och deras barn. Anstalten har därefter inte fattat något beslut avseende den intagnes besöks- eller telefontillståndsärenden till barnen utan gjort ytterligare orosanmälningar. Jag vill här framhålla att Kriminalvården måste göra sitt ställningstagande utifrån det beslutsunderlag som finns. Handläggningen, och därmed den intagnes rätt till domstolsprövning, bör inte fördröjas genom att anstalten på nytt anmäler redan kända förhållanden till socialtjänsten. Att Kriminalvården och socialtjänsten har olika uppfattning om lämpligheten av den önskade kontakten utgör alltså inte hinder att fatta beslut. Tvärtom är det just i dessa fall särskilt angeläget att beslut fattas för att möjliggöra överprövning av beslutet.

5. Kriminalvårdens personal måste vara uppmärksam på gränsen mellan Kriminalvårdens och socialtjänstens uppdrag. I Kriminalvårdens uppdrag ligger inte att se till att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Detta hör till socialnämndens uppgifter (5 kap. 11 § socialtjänstlagen). Kriminalvårdens kontakt med den intagnes närstående måste inriktas på att inhämta uppgifter som behövs som underlag vid bedömningen av om det finns risk för skada för den närstående genom beslut som Kriminalvården fattar. Vissa frågor om kontakten med de personer som den intagne önskar kontakt med har jag berört i ett annat ärende som jag fattat beslut i denna dag, dnr 5271-2011.
6. Vid JO:s inspektion av anstalten Västervik Norra i september 2011 upplyste brottsofferslusshandläggaren om att anstalten regelmässigt fattar ett avslagsbeslut i avvaktan på utredning i de fall ärenden gällande besöks- och telefonstillstånd handläggs inom brottsofferslussen. Utifrån det resonemang jag fört ovan, under rubriken Handläggningen av K.S:s besökstillståndsärenden, ställer jag mig avvisande till en sådan rutin.
7. Anstalterna måste vara uppmärksamma på att vissa situationer kräver speciella överväganden. Det kan exempelvis vara fallet när den person som en intagen önskar kontakt med är en partner som den intagne sedan länge haft en relation till och den brottslighet den intagne är dömd för ligger långt tillbaka i tiden (se t.ex. dnr 876-2012).
8. På flera områden upplever jag att brottsofferslussverksamheten vid landets anstalter behöver likriktas och ges fastare ramar. Som exempel kan nämnas att jag vid min inspektion av anstalten Saltvik i februari i år fick veta att anstaltens brottsoffersluss inte iakttar den kommunikationsplikt som följer av 17 § förvaltningslagen. Det vore önskvärt att huvudkontoret utformade riktlinjer för verksamheten, exempelvis i formen av en handbok.

Övrigt

Det som K.S. anför i övrigt föranleder inte någon kommentar.

Kritik mot Kriminalvården för behandlingen av en intagen i kriminalvårdsanstalt i samband med ett sjukhusbesök

(Dnr 3474-2011 och 4532-2011)

I ett beslut den 2 februari 2012 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Beslutet i korthet: Kriminalvården ska inför ett externt sjukvårdsbesök göra en individualiserad bedömning av om säkerhetsåtgärderna i det enskilda fallet står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Den av anstalten gjorda säkerhetsbedömningen i ärendet har byggt på en rutin där det framstår som tveksamt om utrymme funnits för en tillräckligt individualiserad bedömning. Vidare har anstalten inte arbetat med perspektivet att minimera en nödvändig integritetskränkning av den intagne utan haft säkerhetsperspektivet som ledstjärna. Det krävs av Kriminalvården att hantera båda perspektiven.

Anmälningar

I anmälningar, som kom in till JO den 30 juni respektive den 6 september 2011, uppgav L.W. och N.O.W. bl.a. följande. L.W. är placerad i anstalten Kirseberg, eftersom han på grund av sjukdom är i behov av egen toalett. Till följd av sjukdomen skulle L.W. den 15 juni 2011 besöka Universitetssjukhuset i Lund för undersökning. När han skulle lämna anstalten fick han inte ha civila kläder. Till sjukhuset åtföljdes L.W. av tre vårdare, som belade honom med såväl hand- som midjefängsel. Till undersökningen eskorterades han bl.a. genom sjukhusets huvudentré och hisshall. L.W. är själv läkare och har en kort tid arbetat vid det aktuella sjukhuset. Under transporten till mottagningen passerade han flertalet sjukhusanställda, varav minst två läkarkollegor kände igen honom. I samband med undersökningen lämnade de tre vårdarna inte mottagningsrummet, varför de kunde iaktta undersökningen och ta del av det som sades mellan L.W. och den undersökande läkaren. L.W., N.O.W. och deras dotter har efter händelsen drabbats av bl.a. ångest, och begär till följd härav skadestånd.

Utredning

Kriminalvården anmodades att yttra sig över anmälan. I sitt svar anförde myndigheten (region Syd), genom regionchefen Monika Klingström, bl.a. följande.

Yttrande har inhämtats från anstalten Kirseberg den 30 september 2011 om aktuellt sjukhusbesök. Yttrandet har följts upp av kontakt med kriminalvårdschefen Anders Eriksson och berörd kriminalvårdsinspektör. Information har även inhämtats från det klientadministrativa systemet, KLAS.

Bakgrund

L.W. verkställer sedan den 28 april 2011 en fängelsedom om två år och sex månader. Tidigaste dag för villkorlig frigivning är beräknad att infalla den 28 december 2012. Verkställigheten påbörjades i anstalten Tygelsjö, öppen anstalt, sedan L.W. gripits av polisen såsom efterlyst då han under en längre tid inte inställt sig i anstalten enligt frifotsföreläggande. Anstalten Tygelsjö an-

sökte av säkerhetsskäl om förflyttning av L.W. till slutan stalt varefter Kriminalvården beslutade om placering i anstalten Kristianstad Centrum. Vid ankomsten till anstalten Kristianstad Centrum framkom att L.W. på grund av en pågående behandling är i behov av en egen toalett vilket inte anstalten hade möjlighet att erbjuda, varför man av omvårdnadsskäl ansökte om förflyttning av L.W. Kriminalvården beslutade den 17 maj 2011 om att L.W. skulle placeras i anstalten Kirseberg för att tillgodose L.W:s omvårdnadsbehov, anstalten är också i närheten av behandlande sjukhus.

L.W. ankom till anstalten Kirseberg den 23 maj 2011. När en intagen anländer till en ny anstalt genomförs alltid en ny säkerhetsbedömning. Varje anstalt gör alltid en egen bedömning utifrån den riskbedömning som genomförs. I anstalten Kirseberg bedömdes att L.W. vid utevistelser skulle medföljas av tre tjänstemän och ha fängsel. L.W. är inte aktuell för permissioner förrän tidigast den 13 december 2011.

Den 14 juni 2011 fattades ett beslut om att bevilja L.W. aktuell utevistelse enligt 9 kap. 1 § fängelselagen (2010:610), FäL, att uttas den 15 juni 2011 mellan kl. 08.00 och 11.00 för ett besök på Skånes Universitetssjukhus i Lund. Villkoren för utevistelsen var bl.a. att den sker med bevakning av tre tjänstemän och att handfängsel ska användas.

Redogörelse från anstalten Kirseberg

L.W. var vid ankomsten till anstalten Kirseberg ganska upprörd över att det enda bostadsrum anstalten kunde erbjuda med egen toalett medförde att han tvingades vara placerad i avskildhet. Han accepterade inte detta och inte förrän dagen efter var han beredd att skriva en ansökan med begäran om frivillig avskildhetsplacering.

Ansvarig säkerhetsinspektör gjorde vid ankomsten till anstalten en säkerhetsbedömning som innebar bevakning med tre man samt fängsel vid akut utevistelse, t.ex. i samband med sjukhusbesök/sjukhusvistelse.

Aktuell kriminalvårdsinspektör hade näst intill daglig kontakt med L.W. och bedömde honom som ganska obalanserad. Han var hela tiden mycket upprörd över sin placering i Kirsebergsanstalten och anstalten hjälpte honom också så att han fick återgå till anstalten Tygelsjö den 23 juni 2011. Detta delvis för att han hade varit på en utevistelse vid sjukhusbesöket och att det hade fungerat bra men också för att han hade landat och börjat acceptera sitt straff och sin situation.

I anstalten är det rutin att man åtminstone vid första utevistelsen och helt i enlighet med den nyligen gjorda säkerhetsbedömningen beslutar om fängsel och tre mans bevakning. Sjukhusmiljön är dessutom säkerhetsmässigt svår med tanke på lokalerna och alla människor som rör sig där. Dessutom hade L.W. genom hustrun fått kännedom om den inplanerade tiden på sjukhuset. Detta brukar som regel leda till att anstalten av säkerhetsskäl ändrar tiden men detta gjordes inte, dels av humanitära skäl men dels också med tanke på bevakningen som ansågs tillräcklig. Beslutet om midjefängsel tas av transportledaren i samband med transporten.

Efter samtal med den personal som utförde transporten framgick att L.W. i god tid fått besked om att han skulle åka till sjukhuset och att han skulle få åka i anstaltskläder. Han hade inte framfört några önskemål om att få byta kläder. Av säkerhetsskäl brukar intagna bära anstaltskläder vid denna typ av utevistelse. I efterhand kan man konstatera att det inte finns någon annan säkrare väg att gå in i sjukhuset än den som användes.

Anstalten hade heller ingen kännedom om att L.W. hade arbetat eller för länge sedan bedrivit sina medicinstudier vid sjukhuset i Lund. Detta hade dock inte på något sätt påverkat anstaltens ställningstagande.

Sammanfattningsvis kan konstateras att L.W. skulle till sjukhus. Han var för anstalten relativt okänd eftersom han hade varit relativt kort tid i anstalten. Det var den första utevistelsen som skulle genomföras i en svårövervakad

miljö. L.W. bedömdes inte vara i särskilt god psykisk balans vid tillfället. Han hade under nästan ett års tid undandragit sig verkställigheten. Dessutom kan man inte helt utesluta att det förelåg en viss rymningsrisk. L.W. hade intellektuella resurser och kanske också kontakter och ekonomiska resurser som skulle kunna möjliggöra ett avvikande. Detta sammantaget gjorde att beslutet om att villkora utevistelsen med en bevakning med tre man samt fängsel föreföll vara motiverat.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § fängelselagen, FäL, framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Enligt 1 kap. 6 § FäL får inte verkställigheten innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Av 9 kap. 1 § FäL framgår att en intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Region Syds bedömning

Regionen finner att det är viktigt att en prövning om vilka villkor som ska gälla vid utevistelser sker utifrån en individuell bedömning av varje intagen. Överväganden ska alltid göras om de beslutade kontroll- eller tvångsåtgärderna står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Det är av yttersta vikt att åtgärder som exempelvis fängsel och särskilda kläder inte används i andra fall än där det är nödvändigt för att upprätthålla en rimlig nivå av säkerhet.

Varje enskild anstalt upprättar en ny säkerhetsbedömning över en intagen som ankommer till anstalten. Där beslutas om de villkor som ska gälla för utevistelser. Anstalten Kirseberg har ovan redogjort för sina skäl till den säkerhetsbedömning som genomförts och de villkor som beslutades i samband med aktuellt sjukhusbesök.

Anstalten Kirseberg uppger att anstalten kommer att arbeta vidare med hur säkerhetsbedömningarna genomförs för att säkerställa att de upprättas utifrån en helhetsbedömning av den intagne och att de inte utgår från en generaliserande prövning utifrån anstaltens säkerhetsklass och/eller vad som är brukligt.

L.W. och N.O.W. yttrade sig över remissvaret.

Handlingar inhämtades och granskades.

Bedömning

Av 1 kap. 4 § fängelselagen (2010:610) framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Enligt 31 § fängelseförordningen (2010:2010) ska en intagen som transporteras eller av annan anledning vistas utanför anstalten under Kriminalvårdens övervakning inte utsättas för onödig uppmärksamhet.

Jag har under de senaste åren återkommande tagit upp frågor som rör sjukvårdssekretess och integritet inom Kriminalvården. Detta har skett såväl i samband med anstaltsinspektioner som med anledning av olika klagomål. Detta ärende är alltså ett av flera där intagna ifrågasatt Kriminalvårdens agerande i samband med bl.a. sjukhusbesök.

När det gäller sjukvårdssekretessen inom en anstalt har Kriminalvården, bl.a. efter uttalanden från min sida, funnit en ordning där kommunikationen mellan en intagen och anstaltens sjukvård normalt sker utan att den intagne behöver t.ex. beskriva sina medicinska besvär för någon annan än sjukvårdspersonal, som regel anstaltens sjuksköterska. Avdelningspersonalens uppgift begränsas till att förmedla kontakten mellan den intagne och sjuksköterskan, och personalen behöver inte få mer medicinsk information om den intagne än vad som krävs för en god omvårdnad i anstalten. Sådan information faller självklart under kriminalvårdssekretessen. Här har Kriminalvården enligt min mening lyckats att, med de begränsningar som följer av frihetsberövandet, hitta rutiner som medger den intagne ett privat utrymme som är förenligt med såväl sjukvårdssekretessen som respekten för den enskildes integritet.

Tyvärr förhåller det sig annorlunda med sjukvårdsbesök utanför anstalterna. Jag har i flera fall kritiserat rutiner som innebär att en intagen förs i anstaltskläder och, i värsta fall, i tofflor samt med fängsel till sjukhusbesök åtföljd av ett antal vårdare i uniform. Det förekommer också att Kriminalvårdens personal stannar kvar i rummet under såväl undersökning som läkarsamtal, och ibland tas fängslens över huvud taget inte av. Det är inte förvånande om en intagen känner sig kränkt av en sådan behandling.

När jag vid inspektioner tagit upp frågan har Kriminalvården regelmässigt svarat att detta förfarande är nödvändigt av säkerhetsskäl. Jag har stor förståelse för det argumentet. Det är allmänt bekant att avvikelser (rymningar) inte sällan sker just i samband med sjukvårdsbesök. Det åligger naturligtvis Kriminalvården att förebygga sådana händelser. Frågan är snarare, som jag ser det, om Kriminalvården gör en tillräckligt individualiserad bedömning av om säkerhetsåtgärderna i det enskilda fallet står i rimlig proportion till syftet med åtgärden, jfr 1 kap. 6 § fängelselagen.

Det kan onekligen finnas säkerhetsskäl som gör det nödvändigt med en omfattande säkerhet av ovan angivet slag. Det kan t.ex. föreligga information om den intagne som utesluter något annat än strängt bevakade utestelser. Det kan också vara fråga om ett oplanerat sjukvårdsbesök som Kriminalvården inte kunnat förbereda.

När det gäller planerade sjukvårdsbesök förhåller det sig annorlunda. Enligt min mening åligger det här Kriminalvården att förbereda besöket på ett sådant sätt att man så långt möjligt undviker att sjukvårdssekretessen röjs för medföljande vårdare. Vidare ska den intagnes personliga integritet i största möjliga utsträckning bevaras i förhållande till såväl medföljande vårdare som allmänheten. Transporten till sjukvårdsbesöket ska ske på ett sådant sätt att den intagne inte utsätts för onödig uppmärksamhet. Det bör undvikas att föra

intagna genom utrymmen där allmänheten uppehåller sig, t.ex. sjukhusentréer och väntrum. Kriminalvården bör också undersöka om det finns förutsättningar för den intagne att under betryggande former träffa läkaren i enrum. När detta inte är möjligt måste all annan möjlig hänsyn tas. Det kan t.ex. handla om att lossa fängsel och om att medföljande vårdare inte uppehåller sig i omedelbar närhet vid läkarundersökning och samtal även om vårdarna måste befinna sig i undersökningsrummet. Vid bedömningen av hur hög säkerhetsnivå som är nödvändig i samband med ett planerat sjukhusbesök bör även hänsyn tas till om den intagne är i permissionsgång eller ej.

När den nödvändiga säkerhetsnivån är hög eller den intagnes medicinska problem kan upplevas som extra besvärande från integritetssynpunkt är det också särskilt viktigt att Kriminalvården anstränger sig för att tillgodose de krav på respekt för den intagnes integritet och värdighet som Kriminalvården åläggs i lagstiftningen. Jag har också kunnat konstatera att det finns anstalter som tillämpar den av mig antydda ordningen på ett sätt som bör mana till efterföljd inom hela kriminalvården.

L.W. har gjort gällande, något som inte motsagts av anstalten, att han fördes till undersökningsmottagningen genom sjukhusets huvudentré och foajé till hisshall och hiss och därefter genom sjukhuskorridorer. Han bar vid tillfället anstaltskläder och var belagd med hand- och midjefängsel och bevakades av tre vårdare i uniform. L.W. har vidare uppgett att de vårdare som transporterade honom till och från undersökningsmottagningen stannade i undersökningsrummet och iakttog undersökningen samt lyssnade på samtalet mellan honom och läkaren.

Den behandling som L.W. utsatts för är, som framgått ovan, enligt min erfarenhet inte något undantag. Om detta var nödvändigt i L.W:s fall är emellertid svårt för mig att bedöma, och det är inte heller en uppgift för JO. Jag vill dock nämna att L.W. var placerad i en anstalt med lägre säkerhetsnivå och omplacerades till anstalten Kirseberg i första hand på grund av behovet av toalett i anslutning till bostadsrummet. Han lämnade anstalten Kirseberg efter bara en månad för verkställighet i öppnare former. Med facit i hand finns det enligt min mening anledning att ifrågasätta den säkerhetsbedömning som gjordes och som, såvitt framgår av anstaltens uppgifter, byggde på en rutin där det framstår som tveksamt om det finns utrymme för en tillräckligt individualiserad bedömning. Det står också klart att anstalten inte arbetat med perspektivet att minimera en nödvändig integritetskränkning utan haft säkerhetsperspektivet som ledstjärna. Det krävs av Kriminalvården att hantera båda perspektiven.

Avslutningsvis bör anmärkas att Kriminalvården har beslutat att från och med den 1 januari 2012 införa en ny säkerhetsklassindelning för landets anstalter. Antalet säkerhetsklasser för anstalterna har därvid minskats från fem till tre. Detta medför med nödvändighet en större variation i säkerhetsbehov för intagna i en specifik anstalt. Betydelsen av att säkerhetsbedömningarna av intagna görs på en strikt individuell grund har således ökat till följd av den nya säkerhetsklassindelningen.

Vad L.W. och N.O.W. anfört i övrigt ger inte anledning till något uttalande.

JO prövar inte frågor om skadestånd.

Uttalanden om kriminalvårdstjänstemäns kontakter med utomstående inom ramen för en anstalts s.k. brottsoffer-slussarbete

(Dnr 5271-2011)

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 18 oktober 2011, mot Kriminalvården, anstalten Saltvik, klagade N.N. på en tjänstemans agerande under utredningen i ett ärende om telefontillstånd. N.N. anförde bl.a. att tjänstemannen ringt till den person N.N. önskade telefontillstånd till och lämnat känsliga bedömningsutlåtanden om honom, exempelvis avseende hans farlighet. N.N. anförde vidare att han inte i förväg informerats om hur ärendet skulle handläggas.

Utredning

N.N:s behandlingsjournal begärdes in och granskades. Bland de handlingar som inhämtades finns en odaterad skrivelse från anstalten Saltvik till N.N. (JO:s aktbilaga 10). Skrivelsen innehåller bl.a. svar på en framställning från N.N. den 23 september 2011 om att ta del av brottsofferlussutredningen som gjorts gällande M.S. Av skrivelsen framgår bl.a. följande.

Dokument som använts är aktuell dom 2005-12-12, riskbedömning från Kumla 2006-05-31, riskbedömning Belfrage och Fransson 2008-05-07, SARA-utredning Norrtälje 2008-05-20, VSP gällande aktuella uppgifter, KLAS (*Kriminalvårdens klientadministrativa system, JO:s anm.*) gällande tidigare besöks- och telefontillstånd. Gällande bilaga (1-2) i hemställdan 2011-09-25 och frågan från N.N. (*ändrat från anmälares namn till "N.N.", JO:s anm.*) angående J.N:s rätt att ringa upp samtyckande personer och avge omdömen så ingår inga omdömen om intagna i utredningen. Bos-utredningen (*brottsofferluss, JO:s anm.*) omfattas endast av de dokument som anges ovan, samt kontakt med den samtyckande personen där frågan kan ställas om den samtyckande personen ifråga har läst akten gällande den intagne personen och att akten är en allmän handling generellt sett.

Av en skrivelse daterad den 20 maj 2011 (JO:s aktbilaga 11) från anstalten Saltvik till N.N. framgår bl.a. följande.

Gällande din fråga i hemställdan 2011-05-18 så bryts din sekretess per automatik i och med att du skickat ut samtyckesblankett och personen ifråga har sänt den tillbaka med underskrift. För att din sekretess i detta fall skall gälla måste du ta tillbaka ansökan.

Efter remiss anförde Kriminalvården, genom generaldirektören Nils Öberg, följande. (Anmälares initialer har genomgående ändrats till N.N.)

JO:s remiss

N.N. har i en anmälan till JO framfört klagomål mot Kriminalvården om att en tjänsteman röjt sekretessbelagda uppgifter om honom samt om att han fått bristande information om anstalten Saltviks brottsofferlussverksamhet.

JO har begärt att Kriminalvården ska yttra sig över klagomålet. JO har också bett Kriminalvården särskilt besvara följande frågor.

1. Vilken information lämnas till de intagna om vad en brottsofferslussutredning innebär, exempelvis vilka kontakter med utomstående som kan tas och vilka uppgifter om den intagne som kan lämnas ut vid dessa kontakter?

2. Hur dokumenteras den intagnes samtycke till att kontakt tas med den tilltänkte besökaren, socialtjänsten och andra utomstående?

3. Inhämtas den intagnes medgivande till att sekretessbelagda uppgifter om honom lämnas till utomstående? Vilka uppgifter gäller det i sådana fall?

4. Lämnas uppgifter om den intagne och/eller omdömen om honom vid kontakt med utomstående och i så fall vilken typ av uppgifter rör det sig om?

5. Uppmanar anstaltspersonalen den tilltänkta besökaren att ta del av den intagnes kriminalvårdsakt/journal?

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från region Nord, som i sin tur hämtat in uppgifter från anstalten Saltvik. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

Allmänt om arbetet med brottsoffersluss

När en ansökan om besöks- eller telefontillstånd lämnas in har Kriminalvården att pröva om förutsättningarna för att bevilja ett tillstånd är uppfyllda, innefattande bl.a. frågan om kontakten kan äventyra säkerheten i anstalten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll, motverka den intagnes anpassning i samhället eller på annat sätt vara för skada för den intagne eller någon annan (7 kap. 1 och 4 §§ fängelselagen; bestämmelserna återges nedan under Författningsbestämmelser).

För att kontakt med en utomstående ska få ske krävs i regel att den utomstående samtycker till att kontakt äger rum (7 kap. 26 § FARK Fängelse) (2011:1, JO:s anm.). Det sker normalt genom att den intagne skickar en s.k. samtyckesblankett till den som kontakten ska äga rum med. Genom att skicka samtyckesblanketten informeras den utomstående om att den intagne är intagen i anstalt.

Som ett led i kontrollen inför ett beslut om kontakt arbetar Kriminalvården i vissa fall med s.k. brottsoffersluss. Brottsofferslussen syftar till att utreda om kontakten med den intagne sker frivilligt och vilka eventuella kontrollåtgärder som ska vidtas och används framför allt när det är fråga om intagna som är dömda för sexualbrott eller våldsbrottslighet i nära relationer. Metoden används givetvis då det är fråga om brottsoffer i den aktuella brottsligheten, men kan även användas i andra fall där en kontakt skulle kunna äventyra säkerheten eller vara till skada för någon annan (jfr 7 kap. 25 § FARK Fängelse). I regel går slussens arbete ut på att en kriminalvårdstjänsteman kontaktar personen som en intagen vill ha kontakt med och samtalar med denne, i regel per telefon. Ibland kan också kontakt med socialtjänsten ske. Om den intagne vill ha kontakt med ett barn tar Kriminalvården ofta kontakt med vårdnadshavaren. All kontakt med utomstående sker med den intagnes samtycke, eftersom uppgifter om den intagne i regel omfattas av sekretess. Den enda sekretessbelagda uppgift som regelmässigt lämnas ut vid kontakt med utomstående är att den intagne är intagen i anstalt. Inga sekretessbelagda uppgifter lämnas ut utan den intagnes medgivande.

Om en anstalt arbetar med brottsoffersluss sker inhämtande av samtycke normalt, men inte alltid, genom anstaltens försorg. Det sker i regel i samband med att frivilligheten till kontakten utreds. En sådan kontakt förutsätter givetvis att den intagne medgivit att sekretessen bryts för uppgiften att han är intagen i anstalt.

Intagna informeras i dagsläget huvudsakligen muntligt om brottsofferslussarnas verksamhet. Information lämnas bl.a. om vilka kontakter som kan

komma att tas. Kriminalvården har för avsikt att under år 2012 ta fram skriftlig information till både klienter och utomstående.

Dokumentation av arbetet kring brottsofferslussen, t.ex. att den intagne informeras om verksamheten, att den intagne samtycker till att sekretessen för vissa uppgifter hävs samt att Kriminalvården har kontakt med utomstående, sker i verkställighetsplanen eller i en daganteckning i den intagnes journal.

Kriminalvården uppmanar aldrig någon utomstående att ta del av den intagnes journal. Det förekommer naturligtvis att den utomstående har frågor om den intagnes brottslighet. Kriminalvården informerar då om vad som gäller i fråga om allmänna handlingar och sekretess. Beroende på vilka frågor som ställs kan det givetvis i vissa fall bli aktuellt att informera om att domar inte omfattas av sekretess hos domstolen och att beslut inte omfattas av kriminalvårdssekretess.

Arbetet med brottsoffersluss på anstalten Saltvik

Anstalten Saltvik informerar intagna muntligen om anstaltens arbete med brottsoffersluss i samband med inskrivningen.

Den intagne ansvarar, även om anstalten i övrigt arbetar med brottsoffersluss, för att inhämta samtycke från den han vill ha kontakt med. Den intagne informeras om att även anstalten kommer att ta kontakt med den utomstående och att den intagne, genom att skicka en samtyckesblankett till den som kontakten ska äga rum med, har brutit sekretessen för uppgiften om att han är intagen i anstalt gentemot den personen. Den intagne har dock möjlighet att motsätta sig att Kriminalvården kontaktar denne. I ett sådant fall får ärendet utredas så gott det är möjligt utifrån de rådande förutsättningarna.

Informationen om att Kriminalvården kan komma att kontakta den utomstående har tidigare lämnats muntligt. Om den intagne har motsatt sig det har det dokumenterats i en daganteckning. Numera får den intagne skriftlig information och ges möjlighet att uttryckligen i skrift medge eller motsätta sig att kontakt sker.

Omständigheterna i det aktuella fallet

N.N. ankom till anstalten Saltvik den 10 november 2011 (*rätteligen 2010, JO:s anm.*). Dagen därpå, den 11 november, informerades han om anstaltens arbete med brottsoffersluss av kriminalvårdstjänstemannen J.N.

N.N. ansökte den 22 mars 2011 om telefontillstånd för M.S. En samtyckesblankett från M.S. hade då inkommit till anstalten. Anstalten beslutade samma dag att ansökan skulle hanteras inom brottsofferslussen. I ett yttrande den 19 april 2011 anförde handläggaren J.N. att tillståndet inte borde beviljas eftersom kontakt kunde medföra skada för annan. I beslut den 3 maj 2011 avslag anstalten N.N:s ansökan med motiveringen att tillståndet kunde leda till skada för annan.

N.N. lämnade in en ny ansökan om telefontillstånd till M.S. den 14 november 2011. Den 17 november 2011 fann anstalten att även denna ansökan skulle handläggas inom brottsofferslussen. I ett yttrande dagen därpå anförde J.N. att inga nya omständigheter hade framkommit jämfört med beslutet den 3 maj och att ansökan därför borde avslås. I ett beslut den 21 november 2011 avslag anstalten den nya ansökan.

Anstalten har, genom tjänstemannen J.N., under utredningen haft telefonkontakt med M.S. M.S. ställde frågor om N.N:s brottslighet. J.N. frågade då om M.S. läst N.N:s dom. Det var inte en uppmaning att läsa domen utan ett sätt att kontrollera vilka uppgifter om N.N. som var kända för M.S. J.N. har inte sagt något om N.N:s farlighet eller lämnat andra omdömen om honom.

Den odaterade skrivelsen N.N. bifogat till sin anmälan (JO:s ab 11) (*nämnda skrivelse har rätteligen aktbilagenummer 10 och har inhämtats av*

JO, JO:s anm.) utgör ett svar på en framställning från N.N. den 23 september 2011 om att ta del av brottsofferslussutredningen som gjorts gällande M.S.

Skrivelsen den 20 maj 2011 (JO:s ab 11) utgör ett svar på en fråga om sekretess från N.N. den 18 maj 2011.

Författningsbestämmelser

Enligt 7 kap. 4 § fängelselagen (2010:610, FäL) får en intagen stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §, om den kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller om den på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan. – Enligt 7 kap. 1 § gäller motsvarande bestämmelser för besök till intagna.

Vid prövningen av om besök eller elektronisk kommunikation kan medföra skada för annan ska, enligt 7 kap. 25 § FARK Fängelse, särskilt beaktas om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den intagne eller annars har en sådan relation till den intagne att en kontakt skulle medföra skada för den personen eller för ett brottsoffer. Enligt 7 kap. 26 § ska den som en intagen vill ta emot besök av eller kommunicera elektroniskt med tillfrågas om han eller hon samtycker till att kontakten ska äga rum. Den intagne ansvarar för att samtycke inhämtas på en blankett som fastställs av Kriminalvården. Det gäller dock inte, såvitt här är aktuellt, om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den intagne och Kriminalvården inhämtar samtycke. Enligt 7 kap. 27 § får den intagne inte beviljas tillstånd till kontakten om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt.

Enligt 35 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) gäller sekretess inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut av Kriminalvården eller en övervakningsnämnd.

Kriminalvårdens bedömning

Allmänt om brottsoffersluss; JO:s särskilda frågor

Syftet med brottsofferslussen är, som anförts ovan, att utreda om kontakten mellan den intagne och en utomstående – brottsoffret – sker frivilligt från den utomståendes sida och om kontakten ska förenas med kontrollåtgärder enligt FäL.

Svaren på JO:s särskilda frågor framgår av vad som anförts ovan under Sakförhållanden. Kriminalvården vill framhålla följande. Det är givetvis viktigt att sekretessbelagda uppgifter inte lämnas ut utan att den intagne samtycker till det. Arbetet med brottsoffersluss medför dock inte att så sker. Den enda sekretessbelagda uppgift som regelmässigt behöver lämnas ut vid kontakt med en utomstående är uppgiften att den intagne är intagen i fängelse. Det är en uppgift som den intagne annars normalt ändå måste röja för den han eller hon vill ha kontakt med, eftersom samtycke från den utomstående normalt är en förutsättning för att tillstånd till kontakt ska beviljas. Den intagne informeras alltid om verksamheten med brottsoffersluss och att det innebär att Kriminalvården kontaktar den som kontakten ska äga rum med.

Kriminalvården kontaktar naturligtvis bara en utomstående om den intagne har ansökt om besöks- eller telefontillstånd för personen i fråga. Om den intagne ansöker om tillstånd sedan Kriminalvården informerat honom om verksamheten med brottsoffersluss kan det således ligga ett samtycke till att röja uppgiften om att han är intagen i anstalt redan i och med ansökan. Normalt bör dock Kriminalvården varje gång kontakt med en utomstående tas

efterhöra den intagnes inställning till detta och dokumentera ställningstagandet i den intagnes journal.

Det aktuella ärendet

Som framgår av utredningen tillbakavisar anstalten Saltvik de uppgifter N.N. anger i sin anmälan till JO om att J.N. lämnat ut sekretessbelagda uppgifter till M.S. Kriminalvården ser ingen anledning att ifrågasätta anstaltens uppgifter. Det kan här noteras att uppgiften om att N.N. var intagen i anstalt var känd för M.S. vid tidpunkten då J.N. kontaktade henne, eftersom N.N. redan innan J.N:s samtal med M.S. skickat en samtyckesblankett till henne, och således inte omfattades av sekretess gentemot henne.

Av den odaterade skrivelsen (JO:s ab 10) framgår att inga omdömen om intagna lämnas till utomstående. Skrivelsen är i och för sig formulerad på ett sätt som kan ge intrycket av att de i skrivelsen nämnda dokumenten (domar, riksmottagningens utredning m.m.) diskuteras med den utomstående liksom att denne informeras om att den intagnes journal är en allmän handling. Av utredningen framgår emellertid att så inte är fallet.

Även skrivelsen den 20 maj 2011 hade kunnat formuleras på ett tydligare sätt. Som den nu är formulerad kan den tolkas som att Kriminalvården anser att det inte råder någon sekretess i förhållande till en utomstående till vilken en intagen har skickat en samtyckesblankett. Även här framgår dock av utredningen att så inte är fallet utan att den enda uppgift som åsyftas är uppgiften om att N.N. är intagen i anstalt. Parentetiskt kan här nämnas att uppgiften skulle vara känd av M.S. även om N.N. återkallade sitt samtycke och därmed inte omfattas av sekretess gentemot henne; i ett sådant fall kontaktar dock naturligtvis inte Kriminalvården den utomstående.

N.N. gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret.

I ett beslut den 14 maj 2012 anförde *chefsJO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för de regler som har betydelse för ärendet.

Kriminalvården har tillbakavisat N.N:s påstående om att en kriminalvårdstjänsteman röjt sekretessbelagda uppgifter om honom och lämnat omdömen om honom till en utomstående. Jag konstaterar att det inte föreligger grund för kritik från min sida i denna del.

Kriminalvården har inte i sitt yttrande redogjort för vilken information N.N. fått om handläggningen av ärenden inom den s.k. brottsofferluss. Kriminalvården har dock redogjort för hur anstaltens arbete inom brottsofferluss bedrivs generellt. Av denna redogörelse framgår bl.a. att anstalten rutinmässigt lämnar information om exempelvis att kontakt tas med den utomstående och att sekretessen för uppgiften att den intagne är intagen i anstalt bryts genom att den intagne skickar en samtyckesblankett till den som han önskar kontakt med. Det finns inte anledning för mig att rikta någon kritik mot Kriminalvården för bristande information om handläggningen av ärenden inom anstaltens brottsofferluss i allmänhet. Hur det förhöll sig i N.N:s fall har inte gått att fastställa. Jag ser positivt på att Kriminalvården avser att ta fram ett skriftligt informationsmaterial om brottsofferlussverksamheten avsett för intagna och andra berörda.

När det gäller anstaltens kontakter med utomstående vill jag framhålla följande. Att kriminalvårdstjänstemän tar kontakt med de personer som de intagna önskar besöks- eller telefontillstånd till upplevs av många intagna som ett stort intrång i den personliga integriteten. Av denna anledning är det av stor vikt att kriminalvårdspersonalen vid dessa kontakter visar hänsyn och noga överväger hur de uttrycker sig. Det får naturligtvis aldrig förekomma att kriminalvårdspersonal utan den intagnes medgivande röjer sekretessbelagda uppgifter om honom. Det är inte heller lämpligt att kriminalvårdspersonal diskuterar innehållet i det material som anstalten använder som beslutsunderlag, t.ex. domar och riskbedömningar, med den tilltänkta besökaren. Av den redogörelse för anstaltens rutiner som återfinns i Kriminalvårdens yttrande framgår att anstalten inte heller arbetar på detta sätt. Jag delar Kriminalvårdens uppfattning att anstalten i sin skriftväxling med N.N. kunde ha formulerat sig tydligare beträffande vilken information som lämnas vid samtal med den person som den intagne vill ha kontakt med samt innebörden i sekretesshänseende av att en samtyckesblankett skickas.

Jag har i dag fattat beslut i ett annat ärende som rör frågor kring brottsloshetsverksamheten, se dnr 343-2011.